خبر

پژوهشی در بداهه‌نوازی موسیقی جَز

کتاب «اصول بداهه‌نوازی موسیقی جَز» نوشته امیر شهابی (مدرس دانشگاه) توسط انتشارات سوره مهر منتشر شد.

امیر شهابی موسیقیدان، که بسیاری از بداهه‌نوازی‌های آثار استاندارد موسیقی جز را نت‌نویسی کرده درباره این کتاب توضیح داد: یادگیری بداهه‌نوازی موسیقی جز اصولی دارد که دانشجویان و هنرجویان علاقه‌مند به این موسیقی می‌توانند با یادگیری مقدمات لازم، مبادرت به بداهه‌نوازی در این سبک کنند. در این کتاب، مبانی و مقدمات ضروری برای بداهه‌نوازی جز معرفی و الفبای این موسیقی بیان شده است. او افزود: علاقه‌مندان با این اثر ساختار جمله‌سازی بر بنیان‌های موسیقی جز را آموزش می‌بینند و ارتباط آکوردها و گام‌ها را می‌آموزند و با به‌کارگیری آکوردها در بداهه‌نوازی آشنا می‌شوند. در میان مطالب هر بخش، نوازندگان صاحب‌نام این موسیقی نیز معرفی می‌شوند و نویسنده آلبوم‌هایی را برای تسلط بیشتر هنرجویان پیشنهاد می‌دهد که می‌تواند در یادگیری بهتر نکات فنی کمک‌رسان‌شان باشد. شهابی درباره بخش‌های تمرینی کتاب نیز اذعان داشت: در این کتاب آموزشی، تمرینات به انتهای هر فصل مختص نیست و پس از بیان هر مطلب نمونه‌هایی ذکر می‌شود و در ادامه پرسش‌هایی برای هنرجو می‌آید که می‌تواند آموخته‌هایش را بسنجد و روی ساز طبع‌آزمایی کند. علاقه‌مندان می‌توانند برای تهیه کتاب اصول بداهه‌نوازی موسیقی جز به کتابفروشی‌ها یا وب‌سایت‌های معتبر مراجعه کنند.

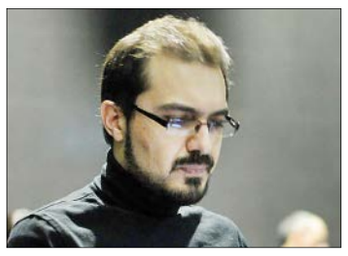

هوشنگ جاوید در گفت‌وگو با «جام جم»:

مُسَکِن؛ تنها تجویز دولت‌ها برای موسیقی نواحی است

نرگس ذکایی
گروه فرهنگ و هنر

هنرمندان موسیقی نواحی در وضعیت معیشتی خوبی به‌سر نمی‌برند و از آنها آن‌گونه که باید حمایت نمی‌شود؛ این باور بسیاری از اهالی موسیقی است اما هستند در این بین پژوهشگرانی که معتقدند هنرمندان موسیقی نواحی به درآمد موسیقایی خود وابسته نیستند؛ چراکه درآمد آنها از طریق کشاورزی، باغداری، دامداری و حتی داشتن مغازه یا فروش ساز تأمین می‌شود و البته موسیقی در زندگی این افراد جریان دارد. اما با این حال همین افراد معتقدند برخی از این هنرمندان که روند اصلی کارشان خواندن در مجالس بود، پس از حضور در جشنواره‌ها تمایل چندانی به اجرا در مجالس نداشتند. هوشنگ جاوید، پژوهشگر موسیقی معتقد است هنرمندان موسیقی نواحی امیل در وضعیت بسامانی به سر نمی‌برند و حمایت چندانی هم از آنها نمی‌شود. به‌هر روی ماجرای معیشت هنرمندان موسیقی نواحی از مهم‌ترین مسائل موسیقی کشورمان است. اگر باور داشته‌باشیم که موسیقی نواحی سرچشمه موسیقی ایرانی است و این‌که انواع این موسیقی ریشه در اصالت‌های ما دارد، پس حمایت از این موسیقی و هنرمندانش هم باید در بالاترین سطح باشد.

حال باید دید واقعیت ماجرا چیست و اوضاع اهالی موسیقی نواحی چگونه است. در همین راستا تصمیم گرفتیم با هوشنگ جاوید گفت‌وگویی درباره وضعیت هنرمندان نواحی داشته‌باشیم که در ادامه مشروح آن را می‌خوانید:

وضعیت معیشتی هنرمندان موسیقی را چطور می‌بینید؟

آن زمانی که آقای مرادخانی بحث اقتصاد موسیقی را مطرح کرد، اولین کسی که اعتراض کرد من بودم که در پاسخ گفتند از بالا برنامه‌ریزی شده‌است. متأسفانه دوره‌ای در وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی اتفاقاتی افتاد که نباید می‌افتاد و من آن اتفاقات را یک حرکت پنهان موفق از سوی دشمن هنر ایران می‌دانم.

امروز اگر یک هنرمند محلی که درآمد دیگری هم ندارد بخواهد کنسرت دهد، اولین کاری که می‌کنند این است که از او یک اسپانسر یا تهیه‌کننده می‌خواهند. اگر تهیه‌کننده هم نداشته‌باشد، پول سالن را از خودش طلب می‌کنند. ولی این درخواست پرداخت هزینه اجاره سالن در حالی است که در تمام استان‌های کشور، سالن‌های غیراستفاده فرهنگی که چه به آموزش و پرورش تعلق دارند و چه به وزارتخانه‌ها، زمانی به‌صورت رایگان ساخته شده‌اند که محلی برای پرورش فرهنگ و هنر کشور باشد.

حال اگر این هنرمندان به نحوی کنسرت برگزار کنند شرایط‌شان به چه صورت خواهد بود؟

هنرمندان نواحی را که کسی حمایت نمی‌کند ولی بااین‌حال به امید داشتن درآمد، کنسرت برگزار می‌کنند، سه‌شب به روی صحنه می‌روند، یک میلیون تومان درآمد دارند و باید ۸۰۰ هزار پول سالن بدهند. حال جالب است که در طرح بودجه هر استان، تعیین شده که اداره فرهنگ هر استان باید از درآمد سالن‌های خود مبلغی را به حساب دولت واریز کند. ولی این امر باعث شده هنرمندانی که توان پرداخت این هزینه‌ها را ندارند از برگزاری کنسرت کنار بکشند و به اجرا در مجالس اکتفا کنند. از طرفی افرادی که پول دارند ولی اینکاره نیستند و موسیقی مصرفی که در این مملکت ریشه ندارد، جای آنها را می‌گیرد؛ در نتیجه به مرور زمان شاهد مرگ فرهنگ خواهیم بود.

وزارت فرهنگ و ارشاد هم هیچ برنامه‌ای ندارد. گرچه که یکی از دغدغه‌های وزیر باید این باشد که هنرمندان کاربلدی که توان تأمین بودجه اولیه برای اجاره سالن اجرا ندارند چه کنند؟ مشکل اینجاست که دستگاه‌های فرهنگی که یک‌شبه برنامه می‌دهند نسبت به عوارضش اصلا فکر نکرده‌اند. الآن کمیسیون فرهنگی مجلس نسبت به آسیب‌شناسی، بینش ندارد در حالی که باید ریشه و اصل را درست کنند. مشکل اصلی از اقتصاد هنری است که یک شبه تصمیمش را گرفتند و هنوز هم درست نشده‌است. تنها راه این امر حمایت جدی است و حمایت جدی هم بودجه می‌خواهد که آن را هیچ دولتی به همین سادگی تأمین نمی‌کند.

وظیفه خانه موسیقی در این موارد چیست؟

خانه موسیقی کاری نمی‌کند و عوض این‌که آسیب‌ها را دنبال کنند همیشه در حمایت از افرادی که نباید، حاضر و آماده بودند. همان‌طور که سال ۱۳۸۲ از ریاست کانون پژوهشگران خانه موسیقی کناره‌گیری کردم و درباره این نهاد نوشتم که «حیات خلوت ارشاد است»، هنوز هم به همان صورت است.

حمایت از هنرمندان موسیقی نواحی به صورت کلی به چه صورت است؟

وزارت ارشاد هنرمندان بومی را با مُسکِن‌های ساده‌ای همچون کمک هزینه‌های یک تا سه تومانی یا بیمه حمایت می‌کند ولی اگر اینها بخواهند ارتزاق کنند باید به مجالس بروند، اگرچه که چون فرهنگ را اشاعه می‌کنند باید دیده شوند. باید تکلیف را مشخص کنند که بالاخره عروسی حلال است یا حرام؟ نمی‌شود که در یک نظام سیاست دوگانه داشت!

زمانی ارشاد تصمیم گرفت افرادی در استان‌ها در قالب حمایت کننده موسیقی بومی فعالیت کنند و کارت‌هایی هم برایشان صادر کرد ولی این افراد عوض این‌که دست هنرمندان موسیقی بومی را بگیرند، هنرمندان پاپ را آوردند.

موسیقی نواحی باید در آموزش عالی اهمیت پیدا کند تا اگر یک جوان ایرانی بخواهد با فرهنگ کشورش آشنا شود فرصتی را برای شناخت موسیقی نواحی کشورش داشته باشد. هیچ ایرادی ندارد اگر مدرک کارشناسی ارشد موسیقی بلوچستان از دانشگاه‌ها صادر شود. ولی آموزش عالی حاضر نیست این کار را انجام دهد اگرچه که حتی کشورهایی مانند هند، تاجیکستان و مصر هم این کار را کرده‌اند.

چرا هنرمندان نواحی را برای اجرای برنامه به خارج از کشور نمی‌فرستند؟

در تمام دوره‌ها پیشنهاد دادیم هنرمندان نواحی را که نشان درجه یک هنری دارند، به خارج از کشور بفرستند تا در آنجا کنسرت داشته‌باشند؛ چراکه استقبال زیادی از آنها خواهد شد. ولی تنها در دوره آقای خبری، یک بار این کار انجام شد که یک گروه سه نفره از کردستان که در بخش نواحی جشنواره فجر اول شده‌بودند به آنجا فرستاده شدند. قرار بود این گروه پنج روز در یکی از کشورهای اروپایی بماند ولی مردم ۴۵ روز آنها را نگه داشتند. زمانی که به ایران برگشتند، آقای عارف طهماسبی سرپرست گروه بود که قبل از این‌که به خارج از کشور بروند پول نداشت پنج هزار تومان قسط وامش را پرداخت کند ولی وقتی برگشت نه تنها قرض‌هایش را پرداخت کرد بلکه توانست خانه بهتری اجاره کند.

چه متر و معیاری برای فرستادن هنرمندان نواحی جهت اجرا در رویدادهای خارجی وجود دارد؟

اکنون اگر بخواهند هنرمندان نواحی را به خارج از کشور بفرستند از طرف چند سازمان و نهاد دخالت می‌شود و هر کدام داعیه متولی بودن دارند. در نهایت هم پارتی بازی می‌کنند و گروه‌های درجه چهار و پنج را می‌فرستند، عوض این‌که از جایی مثل انجمن موسیقی مشورت بگیرند و یا از بین هنرمندانی انتخاب کنند که در جشنواره موسیقی نواحی یا فجر بوده‌اند.

در سال‌های پس از انقلاب شاهد شکل‌گیری گروه‌های موسیقی نواحی بودیم. این اتفاق تا پیش از آن چندان سابقه نداشت. علت آن چه بود؟

در موسیقی نواحی بحث معنویت به لحاظ متنی و اجرایی بسیار بالاست ولی از اول انقلاب به خاطر بحث بر سر صدای حرام و حلال سازها، نظریه دادند که اگر مثلا تکنوازی دوتارها ایراد دارد، گروه‌نوازی آنها ایرادی ندارد و اینگونه شد که گروه‌ها تشکیل شد. اگرچه که مثلا در خراسان گروه‌نوازی دوتار نداریم ولی هر چه گفتیم نکنید، به موسیقی نواحی ضربه می‌زنید، کسی گوش نداد.

اکنون در بسیاری از استان‌ها که موسیقی آنها گروهی نبود، گروه‌های جوان موسیقی تشکیل شده که همه مدعی هستند موسیقی نواحی کار می‌کنند اگرچه که اصالت اولیه را ندارند.

در حال حاضر موسیقی چه منطقه‌ای شناخته‌تر شده‌است؟

پیش از انقلاب موسیقی تنها سه یا چهار منطقه از طریق رسانه شناخته شده‌بود ولی امروز موسیقی خیلی از مناطق مانند لک‌ها، قشقایی‌ها و حتی تاتی‌ها از رادیو پخش می‌شود. باید تعاملی بین رسانه‌ملی و ارشاد به وجود بیاید که بتوانند موسیقی نواحی را بهتر معرفی کنند.

باتوجه به فشار دوساله شیوع کرونا، فرارسیدن ایام محرم و صفر و اغتشاشات امروز و تعطیلی کنسرت‌ها، وضعیت هنرمندان موسیقی نواحی در چه شرایطی است؟

امروز هنرمندان موسیقی نواحی در بدترین وضعیت خود هستند. با این حال هنرمندان موسیقی نباید فعالیت خود را متوقف کنند.

مکث

۲۰ سال دیگر اصالت موسیقی در ایران نداریم

امروز از اصالت موسیقی نواحی ۳۰ درصد باقی مانده‌است ولی از بین همین‌هایی که باقی مانده‌است، آن دسته از هنرمندان و گروه‌هایی که حرفه‌ای شده‌اند و اسپانسر دارند، مخاطب هم دارند منتهی این‌که چه موسیقی و با چه کیفیت و اصالتی ارائه می‌دهند مهم است. خیلی از اینها به سمت موسیقی ردیف دستگاهی می‌روند و خیلی‌ها هم به سمت پاپ رفته‌اند. ۲۰ سال دیگر، چیزی به اسم اصالت در ایران نخواهیم داشت، هیچکسی هم در ایران به فکر نیست. مسئولان فرهنگی ما نه تنها به هنر داخلی بی‌اهمیت بوده‌اند بلکه به ریشه‌های آسیب شناسی هم اهمیت نداده‌اند. جبران این آسیب‌ها کار بسیار سختی است ولی اگر بخواهند کاری کنند من حاضرم هر کاری بتوانم انجام دهم.

یادداشت

باور کنیم موسیقی نواحی مخاطب دارد!

یاسر یگانه
خبرنگار رسانه

موسیقی نواحی مخاطب ندارد! این باور کسانی است که ادعای شناخت موسیقی نواحی را دارند و حتی گاهی مسئولیت‌های مهمی هم در عرصه موسیقی داشته و دارند. واقعیت اما چیز دیگری است. تنوع فرهنگی و قومیتی در ایران موجب شده افراد با هر نگاهی، موسیقی نواحی را در سبد شنیداری خود قرار دهند.

چه بسا کسی اهل همدان باشد ولی موسیقی خراسان را به طور جدی دنبال کند و چه بسا کسی اهل لرستان باشد و ضمن عشق ورزیدن به موسیقی این منطقه، مخاطب جدی موسیقی سیستان باشد.

از طرفی شاید باورکردنی نباشد اما یکی از ژانرهای پرطرفدار در عرصه کنسرت‌های موسیقی همین اجراهای موسیقی نواحی است.

اگر حساب موسیقی پاپ را جدا کنیم که بی‌شک پرمخاطب‌ترین کنسرت‌ها در این بخش اجرا می‌شود، برخی از کنسرت‌های موسیقی نواحی هم در زمینه جذب مخاطب، کم از اجراهای پاپ ندارند.

فرج علیپور با گروه تال، محسن شریفیان با گروه لیان، ایرج رحمانپور با گروه راهو، ناصر وحدتی با گروه گیل و آمارد؛ کسانی هستند که سال‌های گذشته حجم عظیمی از مخاطبان را به سالن‌های اجرا کشانده‌اند.

همه این هنرمندان موسیقی خود را از دل اصالت‌های مناطق خود استخراج کرده‌اند. برخی از آنان هم کوشیده‌اند تا موسیقی منطقه خود را به روایتی امروزی‌تر ارائه کنند.

همه کسانی که به‌طور جدی اجراهای موسیقی را دنبال می‌کنند، خوب می‌دانند که موسیقی نواحی، مخاطبان خود را دارد اما آیا موسیقی نواحی مختلف به‌درستی و با حمایت کافی و با تبلیغات مناسب به مخاطبان ارائه شده است؟

پاسخ این پرسش منفی است. تجربه اثبات کرده در همین تهران، کنسرت‌های موسیقی نواحی مختلف وقتی اطلاع‌رسانی درستی داشته‌اند با استقبال مواجه شده‌اند. فراموش نکنیم جمعیت چند میلیونی تهران متشکل از مردمانی است که هر کدام متعلق به یکی از مناطق ایران هستند. ساکنان کلانشهر تهران در طول سال و ماه، دلتنگ اصالت‌ها و ریشه‌های مناطق خودشان هستند.

حال آن‌که موسیقی به شکل ویژه‌ای یادآور اصالت‌هاست. پس طبیعی است که ساکنان پایتخت مخاطبان اصلی موسیقی‌های نواحی باشند.

اما برخوردهای سلیقه‌ای همیشه ویترین موسیقی کشور را برای مخاطبان خالی کرده است، در حالی که باید مسئولان فرهنگی به این موضوع توجه ویژه داشته باشند. این در حالی است که مسئولان فرهنگی رویکرد جشنواره‌ای به موسیقی نواحی دارند.

پس با این برنامه‌ها نمی‌توان به کشف استعدادهای موسیقی بومی که با اقبال مردمی نیز روبه‌روست، دل خوش کرد. از یاد نبریم گروه‌هایی همچون لیان با حضور دو دهه‌ای خود امروز توانسته‌اند در سطح ملی و جهانی موسیقی منطقه جنوب کشور را معرفی و حتی با ارائه موسیقی اصیل و ناب در ارتباط با مردم نیز موفق باشند.

با این نگاه باید امیدوار بود روزی شاهد حمایت‌های واقعی از موسیقی نواحی باشیم.

یادمان

نوازنده پیشکسوت ویولنسل درگذشت

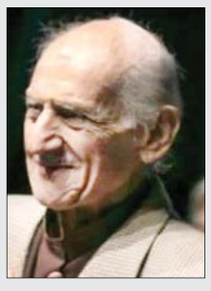

داوود جعفری‌امید، موسیقیدان و نوازنده پیشکسوت ویولنسل ۲۰ آذر ماه درگذشت.

داوود جعفری‌امید سال ۱۳۰۸ در تهران متولد شد. وی پس از پایان تحصیلات ابتدایی وارد دبیرستان رازی شد اما در سال دوم دبیرستان، باتشویق علی‌محمد خادم میثاق که از دوستان پدرش بود به هنرستان عالی موسیقی راه یافت. مدیریت هنرستان را در آن زمان پرویز محمود و معاونت آن را روبیک گریگوریان برعهده داشتند. جعفری‌امید در هنرستان موسیقی ساز ویولنسل را برگزید و نوازندگی این ساز را تحت نظر میس خوتسیف آموخت. از دیگر استادان او در هنرستان موسیقی می‌توان به سورن آراکلیان اشاره کرد. بهمن ۱۳۹۵ در دومین آیین سال نوای موسیقی ایران از مقام هنری داوود جعفری‌امید تجلیل شد. فرماندهی موزیک تیپ رشت، همکاری با وزارت فرهنگ و هنر، همکاری با ارکستر سمفونیک تهران، همکاری با ارکسترهای مختلف رادیو، تدریس در هنرستان عالی موسیقی، تدریس در هنرستان موسیقی ملی، داوری جشنواره ملی موسیقی جوان از جمله فعالیت‌های هنری زنده یاد جعفری‌امید است.

نوا

موسیقی کتولی کتاب می‌شود

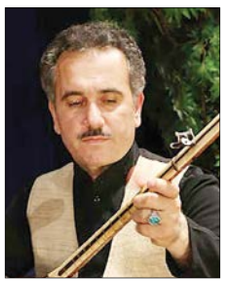

سیداحمد حسینی، پژوهشگر و نویسنده موسیقی گلستان از انتشار کتابی با موضوع موسیقی کتولی خبر داد و گفت: در حال نوشتن کتابی هستم که در ارتباط با روند موسیقایی منطقه کتول است. این اثر شامل ۹۰۰ صفحه مطلب است و شامل پروپوزالی می‌شود که برای ثبت ملی موسیقی کتولی نوشته بودم که خلاصه‌ای از آن در این کتاب است.

وی افزود: در این کتاب پژوهشی روند موسیقی کتول را به‌طور دقیقی آنالیز کرده‌ام. سیداحمد حسینی گفت: منطقه گلستان و کتول یکی از قطب‌های موسیقی نواحی کشور به حساب می‌آیند اما موسیقی کتولی به‌دلیل همجواری با استان مازندران و دیگر مناطق تابعه همواره نادیده گرفته شده است. این بی‌توجهی‌ها نیز باعث شده موسیقی کتولی پس از سال‌ها با وجود تمام مشکلات، تازه امسال به ثبت ملی برسد. اتفاقی که هنوز برای دوتار کتولی رخ نداده است! اما این‌که چرا این خبر مهم آن‌طور که باید در رسانه‌ها منعکس نشده و چنین ثبتی براساس تلاش چه کسانی صورت گرفته، سوالی است که هنوز برای ما هم بی‌پاسخ مانده است.

قاب

نخست‌وزیری که موزیسین بود

مهدی‌قلی هدایت که به زبان عربی و آلمانی مسلط بود، در جوانی به آلمان رفت و در زمان بازگشت، در دارالفنون معلمی را شروع کرد. چندی بعد در دربار ناصرالدین‌شاه مترجم زبان آلمانی شد. او بود که موجب ترغیب شدن مظفرالدین‌شاه به امضای فرمان مشروطیت شد و بعدها به وزارت هم رسید. مهدی‌قلی هدایت دو کتاب در زمینه موسیقی نوشته که یکی «مجمع‌الادوار» به شکل نظری و دیگری «ردیف میرزا عبدا...» است. ردیف میرزا عبدا... با دقت بسیار او به نت تبدیل شد و ردیف موسیقی ایرانی برای نخستین بار نوشته شد و علامتی برای نگارش جزئیات و تکنیک‌های موسیقی ایرانی ارائه شد. این کتاب بعدها با اهتمام برخی از چهره‌های موسیقی ایرانی بازنویسی و بازنشر شد. مهدی‌قلی هدایت در سال ۱۲۴۲ در تهران به دنیا آمد و به سال ۱۳۳۴ درگذشت.